

PRVI ISSELJENICI. Potrebno je pozabiviti se malo sa historijom najranijih iseljenika, da bi se mogla stvoriti prava slika o njihovom razvoju u Uruguayu. Većina jugoslovenskih iseljenika, koji su počeli dolaziti ovamo još sedamdesetih godina prošlog stoljeća bijahu iz bivše austro-ugarske, dok ih je i jedan priličan broj došao iz predratne Črna Gora. Medjutim, iako je predratna kolonija jugoslovenskih iseljenika brojila najviše stotinjak duša, ipak se među njima našle sposobnih ljudi, koji su postepeno znali, da sami sebi i drugima stvore ne samo dobru zaradu nego da svojim radom uvelike zaduže i sami zemlju Uruguay, koja im daje utocišta. Tako su se već za rana svoja sposobnostima istakli braća Lussich (Lussich) pomoreci sa otoka Brača, koji su udarili temelj uruguayjskom brodarstvu a osobito obalnoj plovitbi i spasavalačkim brodovima, od kojih jedan tek nedavno perinut u more nosi ime "Antonie D. Lussich". Ovaj isti iseljenik napisao je rasna djela o pomorstvu od kojih je važno jedno u kojima govori o brodarstvu na američkoj obali i o mogućnosti njihovog spasa vanja. Osim ovoga pomorca bile je još nekoliko kapetana i pilota, koji su dali velikih usluga uruguayjskom brodarstvu, dok nisu manje poznati drugi, koji su ostvarili velike posjede i trgovinu. Jedan od potomaka ovog Lussicha poznati je uruguayjski nacionalistički političar, bivši kandidat za predsjednika stolice republike, inače hirurg po zanimanju. Kraj ovih ljudi ostadose istaknuta imena i drugih naših iseljenika među kojima Perković, Nikolić, Kece, Vidović znače mnoge za trgovinu, obrt i industriju. Nažalost, najveći dio naprednijih iseljenika već se potpuno asimilirao ovdašnjim prilikama, dok njihovi potomci uopće ne poznavaju niti historije niti jezika njihovih roditelja, pa se stoga na njih nacionalne i ne može računati.

Za vrijeme rata, osim dvojice trojice Crnogoraca ili Hrvata, većina se se je osjećala izvanjskim invaljanima, pa su zbog toga imali nekoji i okupanja, jer je poznato, da je Uruguay bila na strani Francuske i njenih Saveznika.

Poslije rata stadoše pristizati iseljenici iz Jugoslavije, koji su se isprva regrutirali isključivo iz nevoljenski; kasnije postepeno počese dolaziti Hrvati, Crnogorci i Srbijanci, pa se prema podacima, koji su dosta manjkavi može zaključiti, da u citavom Uruguayu ima do dvanaest hiljada jugoslovenskih državljana (12.000). Od ovih iseljenika mogu se plemeniti opredijeliti na Srbe iz predratnih krajeva i predratno Srbije oko 300, na Slovence oko 1000, na Hrvate oko 4.000 duša; od jugoslovenskih Narodnosnih Banjina ima oko 4.000 Madžara, oko 2.000 Nijemaca, dok Arnauta, Turaka, Rumunja i Šidova ima oko 600 duša.

Danas u Uruguayu ima trojica pomorskih kapetana, dvojica pomorskih mehanika, dvojica građevinskih inženjera, nekoliko subara, jedna liječnica koje je udajem postala tuđe podanica, nekoliko činovnika, jedan novinar koji je kao bivši jugosl. dobrovoljac i nekadanji državni činovnik pristao da bude dobrovoljni sekretar ovog konzulata, stotinjak kvalificiranih industrijskih i štamparskih radnika, obrtnika, manjih trgovaca i gostioničara, mornara, dok ogromnu većinu sačinjavaju poljedjelci, koji su silom prilika proletarizirani i tako postali prosti radnici u tvornicama, na građevinama ili ulicama.

NACIONALNA SVIJEŠT kod većine ovih iseljenika veoma je slabo razvijena. Osim jedne saslice inteligencije i poluinteligencije ostatak je apatičan prema svemu što se može nazvati nacionalizmom. Organizacija u kojoj bi se kultivirao nacionalni duh ne postoji, iako je bile malih pokušaja, da se ovakva ostvari. Političke neprilike i trzavice ranijih godina prošle su lake i među iseljenike s ovi strani Atlantika, čemu je dosta bila kriva i labavost odgovornih faktora, pa je na taj način jako procvatela defetistička i separatistička akcija od strane hrvatskih i crnogorskih separatista i u veoma utjecajnih komunisti, koji u svojim redovima broje dosta intelektualno razvijenih elemenata.

Pokušaj prve i jake organizacije bio je proveden putem ovog Konzulata uz moju saradnju i mojeg sekretara Bendulica, koji je u tu svrhu bio pokrenuo i prvi nacionalni tjednik, što je ikada ovdje postojalo, ali je

nezalost protuakcija antidržavnih elemenata bila prejalna, a od strane kom-
 potentnih nije bila pružena pomoć, pa je tako pokret nakon nekoliko mjeseci
 potpuno propao. Dosta je tome bila kriva poznata nenavidnost pa čak i stare
 plemenske razmirice, koje se upravo medju starijim i tekozvanim svijesni-
 jim elementima dostopit ispoljuju. Medjutim, jedini uspjeh ovoga pokreta bio
 je taj, da je zagriženi separatistički hrvatski pokret ponešto oslabio i
 danas nekoji od najizrazitijih frankovaca i ekstremnih radičevaca redovito
 napuštaju dosadnji stav i dolaze da se prijave ovom konzulatu, izražavajući
 lojalnost. Inače je komunistički i delacionistički pokret veoma jak medju ise-
 ljenicima, pa je samo slučajnim otkrićem namjeravanog "puša", koji se je inače
 odigrati odostrog nekoliko tjedana u Uruguayu, donekle jenjao, iz bojazni pred
 represalijama. Velika ekonomska kriza i sveopća nezaposlenost uvelike pogo-
 đuje ovakvom pokretu pa će se isti ponovo razmahati samo kada tome dodje bo-
 lije vrijeme.

RADNE PRILIKE u Uruguayu za sada nisu nikakve. Medju hiljadama nezaposlenih nalazi
 se sigurno i par hiljade jugoslovenskih državljana. A i onima, kojima se po
 nekada pruža prilika, da nešto zarade, ovakva prilika traje samo po nekoliko
 dana, pa stoga slabo koristi ikome. Za sada rade samo nekoliko komanolosa a
 od ovih jedva dva zaposluju po pedesetak naših ljudi, dok u ostalima zapo-
 sluju uredjenika i onakve iseljenike, koji su podnici republike. Nadjavinarska
 poduzeća zaposluju neke naše ljude, ali na prvom mjestu stručno izobrazene.
 Poljoprivreda je slabo razvijena u zemlji, a od jugoslovenskih podnika ima
 možda pedesetak samostalnih zemljoradnika, koji od vremena do vremena znaju
 da zaposle po jedine zemljake. Na ostalim posjedima iseljenike rado iskoriscu-
 ju, pogotovo ako ne poznaju državnog jezika pa na taj način nemaju ^{moćnosti}, da
 pravna putem potraze svoja prava. Jedna željeznička pruga, koje se sada na-
 lazi u razvitku zaposlila je pedesetak jugoslovenskih državljana, ali će i o-
 ve poduzeće uskoro prestati radom. Isto tako ima nekoliko iseljenika zaposle-
 no pri izgradnji velikog kolskog druma, koji vodi iz Montevideo do Colonia
 pristanište, koje se nalazi na urugvayskoj obali, odmah nasuprot Buenos Airesa
 Tvornice konzerviranih i uljedjenih masnih proizvoda djeluju tek od vremena
 do vremena, pa na taj način od mnogih hiljada ljudi i žena jedva jedna trećina
 dolazi do stalne zarade, dok ostatak vegetira. Pristaništa slabo zaposluju
 jugoslovenski ili uopće strani element, a ono nekoliko ljudi od stranaca, ko-
 ji su tako namješteni, većinom su stariji iseljenici, ili podnici zemlje.
 Velika njemačka, engleska ili američka poduzeća, koje izgradjuju vodovod ili
 kanalizaciju prema današnjem stanju također jedva da djeluju, pa je na
 taj način ogromna masa jugoslovenskih iseljenika ostala i na tom polju bez
 ikakve zarade. Inače naše službenici iz raznih krajeva domovine, osobito iz
 Drevaka Banovine i Dunavske Banovine, obično nadje stalno namještenje.

Pri spominjanju ovakvih radnih prilika ima jedna okolnost, koja na da
 je za pozaliti ipak donekle je i utješljiva. Ima jedan veliki broj radnih
 nadlednika, medju kojima i znatan broj jugoslovenskih državljana, koji s ob-
 zikom na teška ekonomska krizu znaju da iskoriste svoj položaj. Ovakvi lju-
 di ili su mahom vlasnici ili kompanjoni radničkih kreda, pa se prisiljavaju se-
 mljake, da kod njih sav svoj sashtedjeni novac potroše, ili se pak daju dobro
 naplaćivati za privilegiju ako nekom dađu nekoliko tjedana posla pri nji-
 hovim poduzecima. Narod vidivši, da je teško doći do zaposlenja rado plaće
 nito ovakvim bezdušnicima samo ako se pruži prilika za zaradu pa na kakva
 ova bila. Obzirom pake na liberalne zakone ovakvoj radoti ne može se stati
 na kraj, premda se od strane ovog konzulata svaki konkretan slučaj obično naj-
 strožije ispituje. Radnici radije plaćaju i nita nego da prijavljivanjem budu
 izloženi inbacivanju na posla.

Jedan poznati gostioniar pokupio je sve svoje dužnike, koje je istina-
 kroz više mjeseci izdržavao pa je otvorio jedan komanolosa, gdje je postavljen
 jedan nadglednik, koji nije odviše skrupulozan i njihovim radom naplaćuje
 stari dug. Slosno je samo jedno, da ove ljude nije osigurao pa su onda izlo-
 ženi nesrećama a da poslije toga nemaju izgleda, da dobiju na kakvu otštetu.
 Ovak konzulat poduzeo je korake, da ovi stver onemogici, ali de od toga biti
 slabo koristi, jer se ne nadje nijedan od ovih dužnika, koji bi htio da stvar
 prijavi, pa će po svoj prilici komanolosa i dalje raditi.

Konzulat opsjedaaju stotinama, trezoci preporuke i zauzimanje, da im se
 pribavi rada pa mi i us najbolju volju nije moguce udevoljiti bijednicima.
 Ranije, dok je bilo posla, ja sam izdao preko hiljadu preporuka i najvećim

di dijelom uspio, da ljude barem privremeno zaposli. Međutim, danas je gotovo nemoguće na koga zaposliti. Čak ne dolaze u obzir ni onakvi iseljenici, koji imaju ovdje svoje porodice, niti državljani ove zemlje.

Loše stanje ovdašnje valute najveći je usrok besposlice, jer bi Uruguay s obzirom na nenapućenost lako mogla zaposliti sve besposlene. Ako se uredi pitanja agrara i druga neka sporna pitanja možda će se kriza barem koliko se jugoslovenskog elementa tiče donekle popraviti. Jugoslovenske iseljenike rado zaposluju u normalnim prilikama zbog njihove radinosti i valjenosti.

LAZNI POSREDNICI. Uporođo sa raznim političkim i separatističkim pokretima, koji od vremena do vremena znaju da iskrsnu među jugoslovenskim iseljenicima, dosta je razvijena kriminalna djelatnost pojedinih opskurnih tipova, koji na svakom koraku iskorišćavaju neukost naših iseljenika. Kraj znanih i neznanih defetista i separatističkih apostola ovdje se nakupilo i dosta onakvih jugoslovenskih državljana, koji su obično napustili stari kraj bježeći ispred zakona. Tako danas u Montevideo imaju nekoliko gumnjivih agencija za posredovanje pri kolonizaciji, za namještanje ili za "jeftinu" prodaju voznih karata. Sve agencije obično su u rukama židova iz Novog Sada i Beograda, ali ima i nekoliko Vrangolovih izbjeglica, koji su neko vrijeme proboravili u Jugoslaviji pa čak izgleda snabdjeveni i sa našim dokumentima. Svi ovi ljudi iskorišćavaju bijedne i lakomne iseljenike na najbestidniji način. Jedan Zagrepčanin na primjer svako malo vremena otvara "kolonizaciju" i usprkos da za ovakvu "uslugu" ubire razne možda i nesmatne svote ipak ogromni brojevi upisanih lakovjernih omogučavaju spomenutom dobru zaradu. Svoje djelovanje svi ovi ljudi vješto umataju u lokalne političke prilike, pa je dosta teško ulaziti u kraj njihovim malverzacijama, osobito kada njihove žrtve stvar sami svojevrijedno podupiru. I tako nije konzulat u mogućnosti, da se zauzme za stvar, jer izgleda ljudima više vrijedi ono, što im kojekakvi sumnjivi tipovi pripovjedaaju i obećavaju, nego očinske opomene i savjeti, koje u konzulatu u svako doba od srca i posve besplatno dobivaju.

S obzirom na obustavu repatriacije siromašniji iseljenici, koji su u mogućnosti, da na račun bijednih svojih potleušica u starom kraju dobiju kakav zajam, radije daju po dvadesetak ili više pesosa jednom ogavnom iskorišćivaču, koji im obećaje "posredovanje" kod Poslanstva ili čak u Beogradu, nego da bi ozbiljno poslušali opomene ovog konzulata, da ne nasjedaju varalicama. Jedan Beogradjanin, po zanimanju šofer, koji odskoče je u Uruguayu nije još nikada ni jednog časa radio, obilazi opskurne salitke, nudući svoje usluge i obećavajući repatriiranje svima i svakome. Čak prilikom pokazuje i nekeve telegrame, koje da je dobio iz raznih ministarstava i u kojima navodno stoji, da on i samo ovog konzulata može uredovati u "svim službenim poslovima". Čući ljudi lako padaju njemu i sličnima na lijepak i rado isdavaju i posljednji kovavo stečeni peso.

Ljudi kova ovoga šofera i drugih "posrednika", gledajući da bi umanjili autoritet ovog konzulata pišu i dostavljaju razne posve neopravlane tužbe proti radu konzulata, a osim toga direktnim putem nepravilno razne dokumente iz starog kraja, pa narevno, čestoput dovode neuke iseljenike do pomisli, da su oni doista i važne ličnosti.

Jedan takav, bivši profesor u Velikom Bečkereku, nedavno je otputovao u Jugoslaviju, ali je prije polaska ugovorio stvar, da će od stanovitog iseljenika primiti takozvana "pozivna pisma" prema kojima će vlasti lako isdovati pasosa i ostale potrebne dokumente ljudima, što će da isele u Uruguay. Na taj način i on sam i njegov pomoćnik u Montevideo inat će lagati zaradu i bez obzira, da li će nesretnik, koji se je koristio njihovim uslugama upće ikada moći, da se zaposli u Uruguayu.

Vih dana otvorena je jedna agencija, koja javno obećaje, da će samo za nekoliko pesosa otpremiti jednu ogromnu masu repatriiraca u Evropu. Narevno mora da se iskupi najmanje hiljadu osoba, pa će stvar teći glatko. Druga agencija ubire po pedeset pesosa obećavajući, da će na brodovima njemačkog i holandskog parobrodarskog društva moći otpremati ljude us četvrtinu cijene. I dok se strane ovog konzulata slijede prijave redarstvu i ogordena borba proti ovakvih slikovaca, dotle danomice njihove tužbe idu kompetentnim faktorima u Buenos Aires ili u Beograd i Zagreb, premda nikada takve tužbe nisu službeno vraćane ovom konzulatu, kako bi se mogla utvrditi podvalke radote, koja samo ide na štetu i konzulata i moje ličnosti i ličnosti mojih dobroteljnih i veoma čestitog sekretara, koji bez milosrdja otkriva sve ovakve islične radote.

Pored nadpisara, falsifikatora dokumenata pa čak i naših pasosa starijeg izdanja ima ovdje i nekoliko profesionalnih krijumčara, koji završavajući naše iseljenike na najraznovrsnije načine obavljaju i posao prebacivanja naših putnika u susjedne države. To rade ili pomoću obalnih brodova ili prevozom preko rijeke u čamcima. Na obalnim brodovima ima dosta starih pomoćaca iz Primorja ili Dalmacije pa je stvar tim jednostavnija, dok na krajnjem dijelu Uruguaya postoje opet njihovi znanci, koji lako pod vidom ribarstva danošnice ubacuju samo u Argentinu na desetke ljudi. Dosta površna kontrola ide na ruku ovakvim ljudima. Na taj način prebačeno je dosta naših neistaknutih žena, većinom podanica ne-slovenske krvi. U zemlji u kojoj ne postoji uopće nikakva kontrola stranaca, od dana njihovog iskrcavanja, ovakva radnja dosta je jednostavna i uobičajena. Argentinske vlasti u posljednje vrijeme deportiraju na stotine svojih zločinaca i ovakvih uljeza, pa nije rijetkost, da se među deportiranim nađe i po nekoji jugoslovenski državljani. Ima sličnih pokušaja krijumčarenja ljudi za Evropu. Jedan dio ovakve krijumčarenih ljudi ponekad i uspije da se dokopa evropskih obala, dok ostale ubrzo otkriju i jednostavno iskrcavaju u prvoj brazilskoj ili drugoj luci. Krijumčarenje u Braziliju vrše lako na granici, gdje ima povećana varoš, koju državna granica između Uruguaya i Brazila presijeca posred grada.

LABAVA KONTROLA

naših pograničnih vlasti opaža se danonice. Jedan znatan broj Hercegovaca, Dalmatinaca, Vojvodjenski i drugih jugoslovenskih iseljenika doputovao je u Uruguay sa falsificiranim dokumentima. Drugi jedan veoma znatan broj iseljenika došao je sa urednim pasosima, ali su isto bili ispostavljeni na tuđe ime. Imam konkretne dokaze u ovom konzulatu, koji će ovaj navod da potvrde. Nalioč za pasos - a to se je ranije čestoput dogodilo - prijavljuje se sa tuđim krštenicom, tuđim svjedodžbama i drugim dokumentima, ali predaje sreskim vlastima vlastitu fotografiju. Naravno da nije isključeno, da je to postigao utjecajem činovnika, koje je prije toga potplatio. Pasos sa njegovom slikom i tuđim imenom izdaje se bez daljnjega i to u roku od nekoliko dana, pa je putnik bez daljnjega dobio vožnu kartu i otputovao.

Druga okolnost, koje je isto tako za požaliti jest, da nekoje domovinske vlasti izdaju pasose i dokumente ženama, djeci ili prijateljima ovde. Ne nalazeći jugoslovenskih državljana na temelju jednostavne dozvole urugayskog useljeničkog ureda a da prethodno nisu zatražile i dozvolu ovog konzulata. Na taj način uspjelo je ženama, prijateljicama ili drugovima nekih ovdašnjih separatista i komunista, da nesmetano doputuju ovamo.

Da se ne bi ovakve stvari opetovale, je sam svojevremeno u opširnom izvještaju Poslanstvu u Buenos Airesu skrenuo pažnju na ova okolnost, kao i na mnoge druge, kako se ovakve stvari ne bi više opetovale. Dozvola za iskrcavanje na teritoriji Uruguaya još uvijek nije potrebna, jer je imigracija dozvoljena. Mnogi poznati separatista ili kakav drugi element, koji se potpuno otuđio od konzulata, ili kojem se sadanje stanje u Jugoslaviji ne sviđa, izbjegava konzulat, jer je unapred uvjeren ili, da mu se kao takvom ne bi izaslo u susret, ili bi se od strane konzulata zatražila garancija, kojom bi dokazao, da li je uopće u stanju da se posvami osobu nadje rada ili da li bi bio spreman, da ju na vlastiti trošak izdržuje. Osobito je to važno u slučaju kada ovamo dolaze neudate žene, djevojčice ili malodobna djeca. Ovom konzulatu prijavljivali su se ljudi i žene, koji se tek doselise, tražeci, da ih se repatrira a sve to ne bi trebalo, da su vlasti u Jugoslaviji od svakog namjeravanog iseljenika za Uruguay zatražile, da prikaže posebnu dozvolu izdani od strane ovog konzulata.

Osim toga, sve kada bi takva dozvola bila i prikazana, bilo bi veoma uputno, da se ista kretom poste odmah ovamo vrati, kako bi se utvrdilo, da li je dozvola bila zaista ovdje izdana ili se možda radi o običnom falsifikatu. Pitanje izdavanja pasosa i ostalih dokumenata ionake zauzme dulje vrijeme pa bi se unapred mogla spriječiti kakva eventualna malverzacija.

Jedan dio povratnika, koji rado izbjegavaju zatražiti vizum ovog konzulata imaju ponekad dovoljno razloga zato. Obično se namo radi o ljudima, koji su svoj pasos založili, izgubili, ili su na istome izvršili kakve promjene. Za dobre novce oni jednostavno usmi kakav tuđi pasos i tako se prekrivaju da u kakvoj susjednoj zemlji prije ulaska u Jugoslaviju dobiju vizum. Osim toga pogranične vlasti u Jugoslaviji rado propuštaju kakvog iseljenika, koji je znao da vjesto ispriča kakvu priču. Ovome se, barem koliko se Uruguaya

tiče mora energično stati na čit. Ja sam u prijašnjim izvještajima dovoljno obrazložio ovakvo stanje prilike, a da bi posebno navodio razne okolnosti, koje me sile, da ovo ponovo naglasujem.

TAJNI ZNAK

Da bih uzmogao u buduću, da spriječim falsifikate vizuma, pasosa ili drugih dokumenata, koji bi se upotrebili u slučajevima naših iseljenika povratnika, ili u slučaju pozivnih pisama, odnosno dozvola za iskrcavanje u Uruguayu, slobodan sam u prilogu dostaviti arak na kojem će biti otisnuti znakovi ovog konzulata, zajedno sa odgovarajućim potpisima i brojevima naših "elovodnih protokola, Taksenih knjižica ili Knjige registracije. Umoljavam nadležne vlasti, da bi skrenuli osobitu pažnju ovom dijelu izvješća.

U svoje vrijeme predložio sam Poslanstvu u Buenos Airesu, da bi mi eventualno dostavili ovakve znakove ukoliko postoje u praksi, ali kako današnji Ministar g. Dr. Ivan Švegel još nije bio stigao da preuzme dužnost, to je stvar po svoj prilici ostala zabačena.

POTREBA PRIJAVLJIVANJA. Potrebno je, da sve vlasti u domovini obavijeste sve one iseljenike, koji odlaze u zemlje Južne Amerike, a osobito u Uruguay, da je neophodno nužno, da se putnici odmah pri dolasku u Montevideo, odnosno u druge gradove drugih zemalja u kojima postoje naši konzulati, prijave u konzulatu radi registriranja. Ima mnogo razloga, koji me sile na ovaj predlog. Spomenut ću samo slučajeve naših ljudi, koji su ovdje došli pa jednostavno išezli; drugi su opet dopali nesreće ili su na radu ili u pustinji bili ubijeni; konzulat osim toga prima mnoga pisma iz starog kraja od žena i svojih pojedinaca, kojih uopće nema registrirane u ovom konzulatu. Kada bi ljude netko upozorio na potrebu prijavljivanja, tada bi se mnogo pomoglo i samim iseljenikima i konzulatima, koji ponekad zbog ovakvog nesnatnog propusta imaju pune ruke posla.

NOVI PASOSI, koji u posljednje vrijeme dolaze do ruku ovog konzulata imaju nekoliko mana, koje se s lakocem dađu ispraviti. Na prvom mjestu ime i prezime na prvoj stranici nije dovoljno, nego treba i na drugoj stranici ponovo zabilježiti ne samo ime i prezime nego i očevo ime i nadimak. Tanka prevlaka celuloide trvenjem u džepu lako se izbrise kroz onaj prerez, koji se nalazi na korici novog pasosa. Zamrčeno nije uvijek ni čitljivo ime donosioca, dok bi na drugoj stranici ovaj važan podatak bio bolje sačuvan. Osim toga na novim pasosima nije zabilježeno ništa drugo nego brojka godine u kojoj je dotični rođen, dok je dan i mjesec potpuno ispusten. Naprotiv trebalo bi dan, mjesec i godinu osim brojka i slova napisati, da bi se predusrelo falsificiranje. Dalje: niti stavka "Oženjen" ili "Neženjen" nije označena. Isto tako trebalo bi naznačiti ne samo mjesto pripadnosti nego i selo i srez rođenja, pripadnosti pa čak i stanovanja, dok se je iseljenik nalazio u starom kraju. Opažam, da nema pažnje pri ispunjavanju ličnih podataka dok se "osobni znaci" uopće nikako ni ne bilježe.

Primoran sam, da ~~ponovo~~ ponovo naglasiti, da je nužno i zbog uredovanja ovdašnjih vlasti posve tačno ispuniti 1) ime, ime očevo i matere, prezime i nadimak; 2) dan, mjesec i godinu rođenja; 3) da li je oženjen i ima li djece; 4) osobni znaci; 5) svojeručni potpis; 6) otisak palca (daktiloskopski). Pasos na primjer ne služi iseljenikima toliko koliko takozvani policijski "Carnet", a ovoga iseljenik ne može dobiti u zemlji Južne Amerike, ako na originalnom pasosu nije navedena svaka potanka. Stoga, da bi se skratio postupak i olakšao rad konzulatu, koji mora da vizira sve ovakve prevode umoljavam, da bi se ovaj predlog uzeo kao nuždan i profesionalan. Ujedno bi bilo uputno, da se o tom obavijeste i sva ona Poslanstva odnosno Konzulati, koji izdaju nove pasose, a koji ponekad, kao što sam se imao prilika uvjeriti izdavaju pasose bez oznaka, koje sam spomenuo.

PUTHI LISTOVI Kada je već govora o pasosima tada je važno ako upozorim, da nekoji konzulati potpuno uredne pasose zamjenjivaju se novina-odnosno tako se prakticiralo ranije, a sve podatke ispunjavaju posve površno, pa čak i naznačuju, da je posjednik već imao pasos i koji je broj bio naznačen. Medjutim ima još jedna okolnost, koja je važna. Neki konzulati u Sao Paulo imali su običaj (i počasni i knjižerni) da oduzimaju sve pasoske

knjizice pa da svakom iseljeniku izdaju samo "Putni list". Naravno ubirane su i takse, koje po kazivanju putnika nisu odgovarale svoti na tom listu naznačenoj. Medjutim, na ovakvim "Bouille de route" nije bilo tačnih podataka, pa su ljudi, koji se prijavljivali ovom konzulatu a koji dolaze stotinama iz Brazilije, nekoi čak i nakon pet mjesecnog pješačenja u velikim poteškoćama, kada traže ovdašnje nužne dokumente. Kako mi izgleda, da se medju ovakvim brasilskim "Putnim listovima" nalaze i falsifikati, koje ja nisam kadar prepoznati, te držim, da bi bile uputno smjesta odrediti da li da takve dokumente oduzimam i predložim Poslanstvu na pregled, ili bi bilo dobro, da same zabilježim podatke i dostavljam kompetentnim vlastima u domovini. Ima na hiljade ovakvih "Putnih Listova", a osim toga ima i mnogo "Passe avana" a svi ovi dokumeti su manjkavi kada se dodje do traženja posla ili potrebitih policijskih ili radničkih knjizica.

BIGAMIJA Utvrdio sam, da u Urugvaju ima više slučajeva bigamije izvršene od naših iseljenika, koji osim žena imaju kod kuće i brojni dječicu. Da bi se onemogućio ovakav kažnjiv postupak potrebno je, da se u buduće od nijedne domovinske vlasti niti od tamošnjih župnih ureda ili parohija molbe podnesene privatnim putem od strane ovdašnjih iseljenika ili njihovih prijatelja u starom kraju ne uvažavaju, nego da se svaki zahtjev za ispostavu krštenice ili "ledičnog lista" dostavlja samo putem ovog konzulata. Iseljenik, koji se je slučajno rodio u Lici, kasnije selio u Slavoniju i ondje oženio pa onda došlio u Urugvaj ako hoće, da se ovdje ponovo oženi nema ništa drugo da uradi nego da zatraži od župnika iz mjesta rođenja "ledični list" i odmah ga dobije. Uz svjedočanstvo dvojice ljudi, koji ga "poznaju" ovdje odmah može sklopiti brak. Naravno, kako imam neke konkretne slučajeve u ruci, o kojima sam pođnio izvješća vlastima i ovdje i u Jugoslaviji, posve je lako shvatiti, da je stvar tekla glatko pa čak i uz možda nehotično sudjelovanje samih domovinskih vlasti.

Uopće ne bi trebalo prakticirati, da vlasti pa bile oni pođam od općine ili seoskog glavarara, pa sve do vojnih ili crkvenih vlasti uopće dostavljaju privatno akta ili svjedočbe, pa bilo kakve prirode, nego da se sve ovakve stvari uređuju samo preko konzulata i izravno. A prijatelje ovakvih iseljenika, koji se u razne svrhe kao posrednici obraćaju, o tom takodjer upozoriti, ili ih uputiti, da sve potražbe čine preko odgovarajućih sregova. Ja sam primjetio, da čak i općinska zvanja izdaju kojekakve svjedočbe, koje nisu čak ni vidirane od starijih vlasti pa dostavljaju izravno iseljenicima, koji onda lako se poslušujući mračnim uslugama kojekakvih "posrednika" i prevodilaca zavaravaju ovdašnje vlasti.

Držim, da je ovdje u pitanju i prestiž naših vlasti, a osobito konzulata u tadjini, pa bi se smjesta moglo opširno izvijestiti sve nadležne, da se u buduće drže propisa.

REPATRIACIJA. S obzirom, da je obustavljena repatriacija iseljenika zapali su ogromni brojevi našeg naroda u veliku i neizlaznu bijedu. Ranije, uz protekciju ili slučajni propust, repatriirano je i dosta ljudi, kojima se to baš nije bila osobito nužda, dok su najbijeđniji obično odbijani ili uopće nisu mogli doći na red. Naravno, danas, kada je repatriacija odbijena konzulat opsjedaju ponajvećma oni, koji su bivali ranije odbijani. Stoga sam slobodan, da predložim jedan od mnogih načina, kojima bi se dalo pomoći ovim bijednicima. Na primjer: mnogi naši teretni brodovi, koji dolaze u Buenos Aires ili Rosario pri povratku odnose samo onakve putnike, koji su navodno uplatili veće ili manje svote. O ovome dođuse nemam dokaza, ali iseljenici priđaju i prepričavaju dosta toga. Svakako kada bih se uzimalo i posve besplatno ipak bijedni iseljenici iz Urugvaya ne mogu dolaziti u obzir, jer rijetko ili nikada takvi brodovi dolaze u Montevideo. Kada bi naša Vlada, koja daje subvencije brodovima, što plove pod jugoslovenskom zastavom naložila, da pri polasku iz Buenos Airesa za evropske luke moraju na nekoliko sati ukotviti u Montevideo, nimo kojega besplatnog gubitka vremena moraju i onako proploviti, tada bi se lako sa unapred utvrdjenom obavijescu dalo ukrotiti dvadesetak ili više ovakvih nesretnika, koji bi snabdjeveni materijalima sredstvima za prevoznu kartu, željeznicom preko evropskog kontinenta stigli u Jugoslaviju. Ove trašim

za iseljenike što se nalaze u Uruguaju i koji od svih naših iseljenika - osim možda onih u Braziliji - najgore stoje ekonomski. I ne samo za iseljenike, koji su doputovali redovitim pasosom u Uruguaj, nego i za mnoge one nesretnike, što su posljednjih dviju godina došli - mnogi pješice - iz Brazilije osobito iz Sao Paulo, gdje su zavedeni od lažnih agenata i njima sličnih obećanja bezdušno otjerani, da izgube sve što imaju a u većini slučajeva i život.

Drugi način, koji je također prilično lako provediv bio bi, da se na brodovima Cosulich Line, koji u prošle dvije godine iz Uruguaja nikada niti jednog repatriirca nisu odvezli u Jugoslaviju, a koji se obično prazni vraćaju, putem iseljeničkog Komesarijata odnosno pomoću Iseljeničkog Fonda omoguće barem karte uz polovinu cijene i da se pri prolasku kraj Splita ondje odmah i iskrcavaju, kako ne bi prelazom preko Italije i oni i država bili izgrnuti trošku putovanja željeznicom. Samo društvo Cosulich dovezlo je u roku od posljednjih osam godina preko tri hiljade putnika u Uruguaj, pa bi bilo uputno predložiti istom društvu, da nekoje od ovih putnika - ako ne besplatno - a opo barem upola cijene natrag odvezu. Sumnjam, da bi veliki broj ovakvih repatriirca uopće i mogao, da plati pola karte, ali bi većina mogla lako iz Iseljeničkog Fonda da budu repatriirani. Ako ne ide i tako, onda bi se mogli na račun države repatriirati a ona polovica, uz koju bi društvo po svojoj prilici pristalo, da se istima kasnije, u obliku otplate, postepeno u roku od nekoliko godina ubere.

Inače sam primoran, da unapred upozorim na neizgledna posljedice, koje bezuslovno moraju nastati, jer je bijeda i suviše velika a da ne bi otvorila put bijednicima raznim možda i kriminalnim djelovanjima, koja bi uvelike kompromitirali njih pred ovdšnjim narodom i vlastima, a uz to bi trpio i ugled naše države, koji se mora pod svaku cijenu očuvati. Uvjeren sam, da će se u tom slučaju pitanje ovakve repatriacije povjeriti isključivo ovom konzulatu, jer držim, da ću znati, da zaštitim interese i naših iseljenika i države, koja mi je povjerila mjesto počasnog konzula, kao što sam i do sada iz vlastite inicijative i od nikoga nepotpomo- gnut čestoput uradio i sada redovito činim.

ZAKLONISTE ISELJENIKA. Jedno sam slobodan skrenuti pažnju nadležnih, da je od preke potrebe nešto odmah uraditi, da se barem oni najjedniji odmah potpomognu i da im se barem omogući jednodnevni obrok, pošto ih ina, koji danima ništa ne jedu iako su ovdšnje vlasti dosta susretljive prema svojim besposlenima pa tako i prema strancima. Međutim, ako se uvaži, da u samom Montevideo gladuju hiljade stranaca i urođenjaka, tada je jasno, da i sva pomoć, koja se danomice daje u kuzni i prenoćistima putem vojnih kasarni, putem emigrantskog doma i drugih instituta - iako izdašna - ipak premalena a da bi se sve te hiljade nahranile o očuvale. Doleškom zime, koja će uskoro početi i koja je gotovo isto tako oštra kao i u Evropi, pitanje beskućnika uvelike će se pogoršati, pa je i razumljivo, da je od preke nužde, da se nešto i od strane Jugoslavije za njih učini, kada su već ostale države odavna počele da se brinu za svoje siromašne i nezaposlene sunarodnjake.

Predlažem dakle, da se smjesta ovom konzulatu opredijeli jedna mjesečna potpora od najmanje \$ 350.00, pesos oro uruguayo, kako bi barem nekogji od onih najbijeđenijih mogli, da se prehrane i prenoće a da ne budu prisiljeni odavati se eventualno i zločinstvima, koja bi mogli gradno da unakaze onaj dobar glas, koji su više manje naši iseljenici do sada u republici Uruguay uživali. Ovakv vapaj ostavljam nadležnima na duži, da u najkraćem roku u tom pravcu nešto opipljivo urade, jer u protivnom ne mogu snasati posljedice, koje mogu lako nastati.

Brza pomoć najbolje je pomoć!

Koliko mi je lični utjecaj dopuštao ja sam izradio, da se na dvadesetke porodica i stotinjak drugih iseljenika sklone u Hotel za Imigrante, ali kako u Uruguaju ima dvadesetak narodnosti, koje svaka ima na hiljade svojih sunarodnjaka, razumljivo je, da mi je nemoguće sve ove bijednike utrpjeti u spomenuti hotel. Osim toga i država sama mora da ima obaveze nad ovim bijednim iseljenicima, koji ne bi nikada dolazili u Uruguaj, da im se od strane vlasti nisu svakodnevno izdavale putnice i na taj način izravno pomagale njihovo iseljivanje. Na koncu nadležni treba

da uvide, da je od dvanaestak hiljada naših državljana posljednjih godina, kada još nije bila zavladala ova strašna kriza, mnogo hiljada dolara bilo redovito dostavljano u stari kraj njihovoj porodici i svojti, a da je kroz to i sama država imala dosta koristi ako se uvaži, da se je njihovim pošiljkama takodjer dovoljno jačala i naša narodna valuta.

Ako Ministarstvo, koje je nadležno za ovu stvar odobri, da se izda ova primopod, tada se obvezujem, da ću obrazovati jedan komitet između naprednijih iseljenika, koji se nalaze u Montevideo, kako bi se uznapredno kontrolirali djelovanje spomenutog Skloništa.

Montevideo, dne 4 aprila, 1932

Konzul Kraljevine Jugoslavije:

KONZULAT
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE
MONTEVIDEO

Broj: 215 / 249
4 / IV / 1932 god.

Montevideo

Prilozi:

Veza:

J. Despirito

